

SUUNISED OHVRIABI- ORGANISATSIOONIDELE

2022

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

SUUNISED OHVRIABI- ORGANISATSIIONIDELE

2022

ENCLAVE

Õigus- ja justiitsüsteemi spetsialistide suutlikkuse suurendamine alaealiste väärkohtlemise ohvrite ja tunnistajate küsitlemise korras osas

101005464 — ENCLAVE — JUST-AG-2020 / JUST-JACC-AG-2020

Suunised ohvriabiorganisatsioonidele

Anu Laas,
MTÜ Naiste Tugi- ja Teabekeskus
Tartu, Eesti
Juuli 2022

Naiste tugi- ja teabekeskus

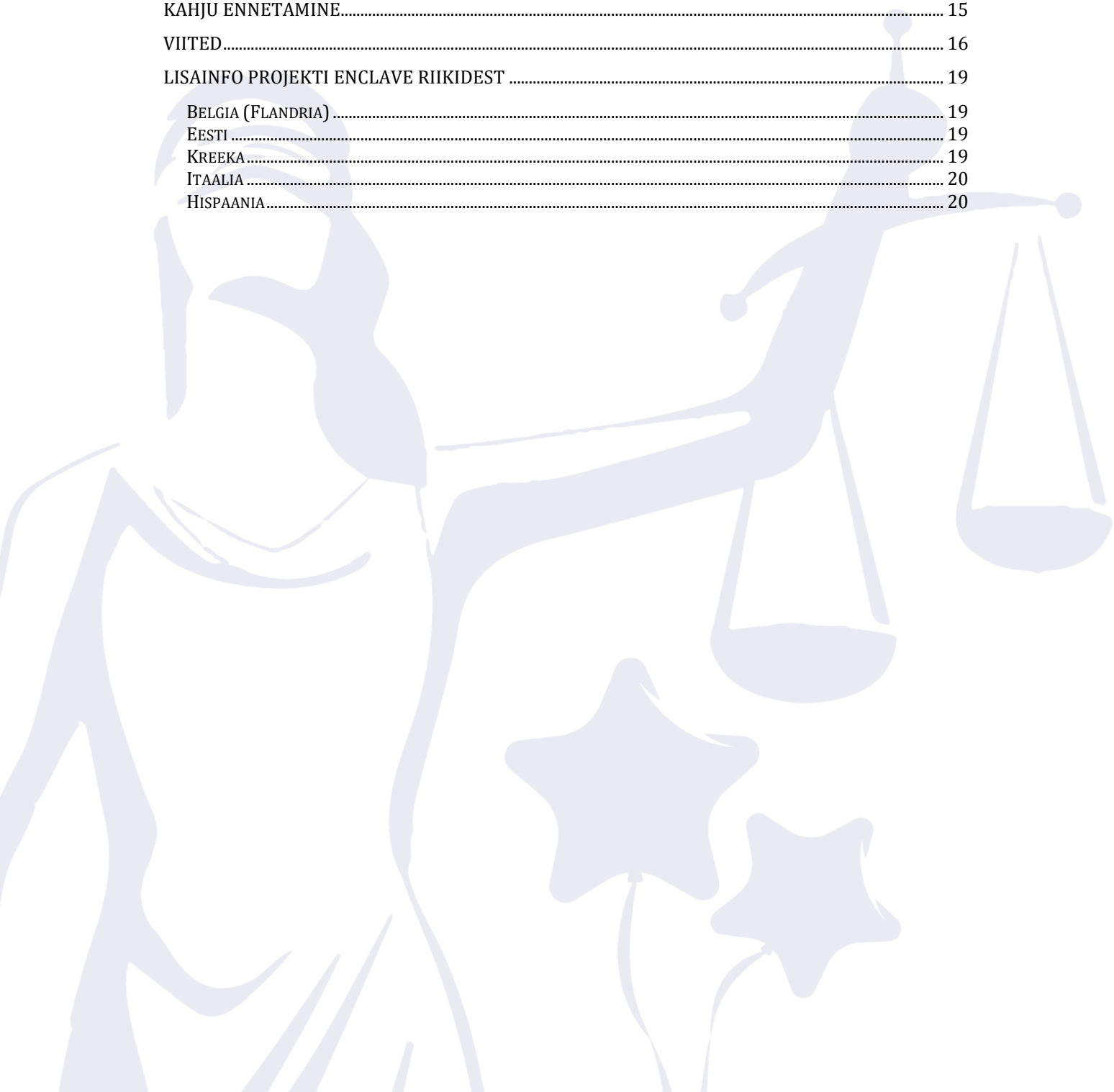
Vägivallast on väljapääs!

Väljaandes esitatud seisukohad kuuluvad projekti ENCLAVE ainuvastutusse ning ei pruugi peegeldada Euroopa Liidu vaateid. Ei Euroopa Liidu institutsioonid ja asutused ega nende nimel tegutsev mis tahes isik ei vastuta selles sisalduva teabe kasutamise eest.

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
MIKS JUST SELLESED SUUNISED?.....	3
DEFINITSIOONID/TERMINOLOOGIA	4
OHVRIABIORGANISATSIOONIDE ROLL	5
AVALDAMINE JA TEATAMINE.....	6
OHVRITE/TUNNISTAJATE VAJADUSED	7
OHVRIABIORGANISATSIOONID VALMISTAVAD LAPSOHVREID JA TUNNISTAJAID ETTE ÕIGUSEMÕISTMISE MENETLUSEKS	9
KÜSITLEMINE, TUNNISTUS, TÕENDID.....	9
HOOLIV JA PROFESSIONAALNE LÄHENEMINE KOGU ÕIGUSEMÕISTMISE MENETLUSE VÄLTEL	11
PEREKONNA TOETAMINE.....	14
KAHJU ENNETAMINE.....	15
VIITED.....	16
LISAINFO PROJEKTI ENCLAVE RIIKIDEST	19
BELGIA (FLANDRIA)	19
EESTI	19
KREEKA.....	19
ITAALIA	20
HISPAANIA.....	20

Sissejuhatus

Projekt ENCLAVE käsitleb seksuaalse vägivalga lapsohvrite ja tunnistajate praegust olukorda ja kohtlemist viies Euroopa kohtusüsteemis seoses direktiivi 2012/29/EL rakendamisega (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, 25. oktoober 2012, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded, ehk kuriteoohvrite õiguste direktiiv). Projekti ENCLAVE eesmärk on suurendada õigus- ja justiitsspetsialistide ning ohvriabiorganisatsioonide suutlikkust, suurendada kutsealadevahelist koostööd ja eri osalejate võrgustike loomist ning hoida ära seksuaalse väärkohtlemise lapsohvrite ja tunnistajate uuesti ohvriks langemist.

Kui laps puutub kokku seksuaalse vägivalgaga, vastutavad lapse õiguste ja heaolu kaitsmise ja edendamise eest erinevad osapooled, sealhulgas sotsiaal-, meditsiini- ja vaimse tervise teenuste osutajad ning õiguskaitseasutused. Igal osapoolel on kohustus täita oma rolli tõhusalt ja lapsesõbralikult ning seada seejuures esikohale lapse parimad huvid.

Kohtusüsteemid ei ole valmis ega volitatud täitma seda rolli üksi ning peavad töötama koos sotsiaalsektoriga. Sotsiaaltöötajatelt oodatakse, et nad võimendaksid seksuaalse vägivalga ohvreid/tunnistajaid, et parandada nende heaolu. Selleks, et edendada ohvritele suunatud lähenemisviisi teenuste osutamisel, tuleks suurendada ametitevahelist suhtlust, tagamaks, et kõik haavatavate ohvritega tegelevad riigiasutused, vabatahtlike organisatsioonid ja valitsusvälised organisatsioonid oleksid täielikult teadlikud oma rollist ja teiste pakutavatest teenustest.

Miks just sellised suunised?

Käesoleva abimaterjali eesmärk on pakkuda praktilist juhendit, milles tuuakse välja tegevussuunised, mida ohvriabiorganisatsioonide töötajad, peamiselt sotsiaaltöötajad ja lastekaitse spetsialistid, peavad tundma, et tagada seksuaalse väärkohtlemise lapsohvrite/tunnistajate turvalisus ja vähendada nende teisest ohvristamist. Oluline on meeles pidada, et lisaks oma isiklikule seksuaalse vägivalga kogemusele on igal lapsel oma erivajadused, isiksus ja asjaolud. Lapsohvrite/tunnistajatega töötavad inimesed ei tohiks avaldada oma isiklikku arvamust lapse või tema perekonna kohta.

Vägivalga ja seksuaalse väärkohtlemise puhul on suur oht teiseseks ja korduvaks ohvristamiseks, hirmutamiseks ja kättemaksuks. Lovetti jt (2018) kohaselt sõltuvad institutsioonilised reaktsioonid laste seksuaalsele väärkohtlemisele teadmistest viies peamises institutsioonilises valdkonnas (õiguslik, valitsuse poliitika, sotsiaaltöö, kliiniline ja meedia). Käesolevad suunised hõlmavad sotsiaaltöö ja ohvrikaitse valdkonda. Lastega töötavad inimesed peaksid tagama, et lapsi kuulataks ja koheldaks oma elu kangelastena, mitte mureallikatena. See on nüüd põimitud mitmesugusesse riiklikusse ja rahvusvahelisse poliitikasse ja suunistesse ning paljude organisatsioonide töösse.

Vaja on ühist arusaama seksuaalse väärkohtlemise ja vägivalga lapsohvrite/tunnistajate staatusest, sealhulgas partnerite puhul, kes ei ole õigus- või justiitsspetsialistid, st hoolekandesektori puhul. Vägivalga lapsohvrite/tunnistajatega töötavatel sotsiaaltöötajatel peaksid olema oskused ja teadmised traumateadlike ja erinevaid valdkondi hõlmavate lähenemisviiside kohta koos arusaamisega haavatavusest, mis tuleneb inimese arengustaadiumist, kognitiivsetest võimetest, vaimsest tervisest ja

vanuselisest eripärast. Oluline on tagada, et lapsohvritele/tunnistajatele pakutakse turvalisust ja piisavat toetust, mis peaks olema ohvriabiorganisatsioonide esmane mure.

Oluline on koolitada spetsialiste võrgustikke looma ja koostööd tegema ning toetada selliste juhtudega seotud tugiteenuste osutajaid. Ohvriabiorganisatsioonid on Euroopas väga mitmesugused ning erinevate pädevuste ja võimetega. Projekti ENCLAVE raames uuriti lapsohvrite teekonda läbi erinevate etappide ja institutsiooniliste reaktsioonide, alates seksuaalse väärkohtlemise kohta teavitamisest kuni kohtuprotsessi ja kohtujärgse menetluseni.

Definitsioonid/terminoloogia

Laps on mis tahes alla kaheksateistkümneaastane isik.¹

Lapsohver on alla kaheksateistkümneaastane isik, kes on kannatanud kahju, kui seadust on rikutud. Kõigil lastel on ühesugused õigused olla kaitstud, olenemata sellest, milline on olnud nende roll kuriteos või süüdistatava kohtuprotsessis.

Lapstunnistaja on alla kaheksateistkümneaastane isik, kes nägi või kuulis, mis juhtus või teab midagi, mis aitab välja selgitada tõde, kui seadust rikuti.

Lastemaja (Barnahusi) mudel põhineb põhimõtetel ja tegevusprotokollidel, mis hõlbustavad erinevate ametite koostööd järjepideval ja lastekesksel viisil, ning pakub ja koordineerib tuge just seksuaalse väärkohtlemise ohvritele. Mudel lähtub sellest, et kõik lapse ja pere kohtumised õigusala-, lastekaitse-, tervishoiu-, teraapia- ja politseitöötajatega toimuvad ühes majas. Tegemist on lapsesõbraliku, valdkondadevahelise ja mitme ametiga keskusega lapsohvritele/tunnistajatele, kus lapsi saab tõendi saamise eesmärgil küsitleda, meditsiiniliselt läbi vaadata ja igakülgset hinnata ning saada asjaomastelt spetsialistidelt kõiki asjakohaseid raviteenuseid.

Tõendid on teave või esemed, mida kasutatakse kuriteos süüdistatava süü või süütuse tõendamiseks. Küsitlemist kasutatakse kohtus tõendina. Enamikul seksuaalse väärkohtlemise juhtumitest ei ole tunnistajaid. Haavatava isikuga läbiviidud küsitlemine on oluline tõend süüdlase süüdimõistmise tagamiseks.

Küsitlemine on struktureeritud vestlus kriminaalmenetluses, mille eesmärk on saada lapselt või haavatavalt täiskasvanult teavet sündmuse kohta, mida ta võis kogeda objektiivsel, tundlikul ja õiguslikult põhjendatud viisil. Küsitlemine on **kohtus kriitiline tõend**.

Teisene ohvristamine toimub siis, kui ohver kannatab täiendavat kahju mitte otseselt kuriteo tagajärjel, vaid tulenevalt sellest, kuidas ametiasutused ja teised isikud kannatanuga käituvad. Teisene ohvristamine võib olla põhjustatud näiteks ohvri korduvast kokkupuutest kurjategijaga, korduvast ülekuulamisest samade faktide kohta, sobimatust keelekasutusest või kõigi ohvritega kokkupuutuvate isikute sobimatutest märkustest.²

¹ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 1. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>; kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 1(c). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>.

² EIGE. Tesaurus <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>.

Seksuaalne vägivald on seksuaalakt, mis pannakse toime kellegi suhtes selle isiku vabatahtlikult antud nõusolekuta. Seksuaalne vägivald hõlmab ohvreid, kes ei nõustu või kes ei saa nõustuda asjaomase seksuaalaktiga.

Seksuaalse vägivalla ohver on isik, kelle suhtes on toime pandud seksuaalakt ilma tema nõusolekuta või kelle suhtes on toime pandud seksuaalakte koos kolmanda isikuga või keda on seksuaalselt väärkoheldud.

Ohvriabiorganisatsioonide roll

*Kuriteoohvrite õiguste direktiiv:
artikkel 8 ohvriabiteenustele juurdepääsu õiguse kohta
artikkel 9 ohvriabiteenistuste pakutava abi kohta*

Kõik isikud, kellel on teavet abi vajava lapse kohta, on kohustatud sellisest lapsest teatama. Teabenõude või lapse seksuaalse väärkohtlemise kahtluse võib esitada hoolekandesektori kaudu. Ohvril või tema lähedasel on juurdepääs erinevatele organisatsioonidele, kes saavad anda teavet lapse seksuaalse väärkohtlemise kohta ning selle kohta, mis on võimalik sotsiaaltöö valdkonnas ja kohtusüsteemis.

Kuriteoohvrite õiguste direktiivis on ette nähtud, et vägivallakuriteo ohvrit tuleks tunnustada kui isikut, kellele kurjategija on ülekohut teinud, ning teda tuleks kaitsta teisese ja korduva ohvriks langemise eest, võimaldada juurdepääs õiguskaitsele ja osalemine kriminaalmenetluses. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi põhjenduses 37 on sätestatud, et abiteenused peaksid olema kättesaadavad alates hetkest, mil pädevad asutused ohvrist teada saavad, ja kogu kriminaalmenetluse kestel ning asjakohase ajavahemiku jooksul pärast menetlust vastavalt ohvri vajadustele ja õigustele.

Ohvriabiteenuseid tuleks osutada enne kohtuprotsessi, selle ajal ja pärast seda. See tähendab, et ohvriabiorganisatsioonid teavad, milline ohvri kohtutee välja näeb. Ohvriabiteenused kaitsevad alati ohvri konfidentsiaalsust. Nad ei edasta ohvri isikuandmeid ega muud ohvrit tuvastada võivat teavet ilma ohvri loata, välja arvatud juhul, kui ohver/tunnistaja võib olla ohus või kui teabe avaldamiseks on õiguslik põhjus või nõue.

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikliga 8 (Õigus kaitsele) ja artikliga 9 kooskõlas peab erivajadustega ohvritel olema juurdepääs spetsialiseeritud abiteenistustele, millel on vajalik personal ja rahastus. Artiklis 18 nõutakse **ka erimeetmeid, et kaitsta neid ohvreid teisese ohvristamise eest** (mis tuleneb nende kohtlemisest politseis ja kriminaalõigussüsteemis), korduva ohvristamise eest (kui nad uuesti ohvriks langevad) ning hirmutamise ja kättemaksu eest (kurjategija(te) poolt).

Lapsohvrite puhul kohustab kuriteoohvrite õiguste direktiiv tagama, et esimesel kohal on **lapse huvid ning hindamine toimub individuaalselt**. Eelistada tuleb lapsesõbralikku lähenemisviisi, võttes vajalikul määral arvesse lapse vanust, küpsust ning arvamusi, vajadusi ja muresid (artikli 1 lõige 2).

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi põhjenduses 57 rõhutatakse, et teiste haavatavate rühmade hulgas on lapsohvrid, kes kogevad tihti uut või korduvat ohvriks langemist,

hirmutamist ja kättemaksu. Tuleks teha individuaalseid riskihindamisi ja rakendada tuleks erikaitsemeetmeid.

Saadaval peaksid olema **üldised ja spetsialiseeritud ohvriabiteenused**. Üldised tugiteenused tagavad, et ohvritel/tunnistajatel on juurdepääs teenustele, mis hõlbustavad nende taastumist vägivallast. Spetsialiseeritud ohvriabiteenused võiksid piirduda konkreetse ohvri(te)kategoriatega, nagu lapsohvrid või inimkaubanduse ohvrid. Ohvrid, kes on kuriteo raskusastme tõttu kannatanud märkimisväärset kahju, võivad vajada spetsialiseeritud tugiteenuseid. Selliste spetsialisti abiteenuste poolt pakutava abi liigid võivad hõlmata varjupaiga või turvalise eluaseme pakkumist, kiireloomulise meditsiiniabi pakkumist, suunamist meditsiinilisele ja kohtumeditiinilisele läbivaatusele tõendite saamiseks vägistamise ja seksuaalse väärkohtlemise korral, lühi- ja pikaajalist psühholoogilist nõustamist, traumaabi, õigusnõustamist, õigusalast kaitset ning eriteenuseid lastele kui otsestele või kaudsetele ohvritele. Spetsialisti abiteenused peaksid põhinema ühtsel ja suunatud lähenemisviisil, milles tuleks eelkõige arvesse võtta ohvrite erivajadusi, kuriteo tagajärjel kannatatud kahju raskust, samuti suhet ohvrite, kurjategijate, laste ja nende laiema sotsiaalse keskkonna vahel.

Protsessi eri etappides tuleks lapsele ja tema vanematele või seadusjärgsetele esindajatele anda teavet, mis vastab tema individuaalsele olukorrale (tema õigused ja talle kättesaadavad teenused õiguslikust, tervislikust ja sotsiaalsest vaatenurgast), ning seda tuleb teha õigeaegselt (erinevused menetlusaegade ja ohvrite/tunnistajate aegade vahel).

Ohvriabiteenistustelt ei saa nõuda, et nad pakuksid ise laiaulatuslikke spetsiaalseid ja professionaalseid erialaseid teenuseid. Vajaduse korral peaksid ohvriabiteenistused toetama ohvraid olemasolevate professionaalsete abiteenuste pakkujate (näiteks psühholoogide) poole pöördumisel (kuriteoohvrite õiguste direktiivi põhjendus 39).

Ohvriabiorganisatsioonide töötajatelt oodatakse seksuaalse väärkohtlemise ohvri/tunnistaja abistamist ja toetamist ning juhtumi suunamist spetsialiseeritud professionaalsetele meeskondadele või meeskonnaliikmetele.

Avaldamine ja teatamine

Seksuaalse vägivalla avaldamine ei ole kunagi lihtne, olgu see hiljutine või minevikus toimunud, kuid esimene reaktsioon ohvrile/tunnistajale on väga oluline. Sõber, pereliige või professionaal peaks olema valmis neile ütlema järgmist:

- „Ma usun sind.“
- „See ei olnud sinu süü.“
- „Mul on nii kahju, et see sinuga juhtus.“
- „Ma olen sinu jaoks olemas ja ma saan sind igat moodi aidata.“

Ohver peaks avaldavama teavet omas tempos ja otsustama ise, kas otsida tuge või mida edasi teha. Ohver/tunnistaja peab kontrolli tagasi saama. Hea on pakkuda mitteverbaalset tuge. Vastuse austamine võib taastada nende turvatunde, turvalisuse ja kontrolli. Abiteenused peaksid aitama vastutuskoormat ohvrit/üleelanult tagasi kurjategijale nihutada. Ainus isik, kes selle käitumise eest vastutab, on kurjategija.

Lapse seksuaalse väärkohtlemise puhul tuleks teavitada õiguskaitseasutust. Seejärel tuleks ohvrile/tunnistajale selgitada, miks see teave tuleks edastada, ning selgitada, mida pärast teabe avaldamist oodata.

Kui ohvriabiorganisatsiooni töötaja tuvastab väärkohtlemise märke, peaks ta sellest kõhklematult teatama. Seejärel uurivad juhtumit koolitatud spetsialistid ja nii välditakse täiendavat kahju lapsele. Ohvriabiorganisatsiooni töötajad ei tohiks hakata uurima, mis täpselt juhtus.

Rühmatöö

Koolitusel osalejatel palutakse võtta ritta vastavalt nende vägivaldse kogemuse ajale (mõnest juhtumist või isiklikust kogemusest möödunud aeg). Koolitavad võivad öelda mõne sõna enda ja juhtumi kohta. Seejärel moodustavad koolitavad neli rühma (loendada ühest neljani). Rühmatöö, 10–15 min.

Rühm 1: kuni 3-aastaste laste seksuaalse väärkohtlemise tunnused (väikelapsed)

Rühm 2: 4–6-aastaste laste seksuaalse väärkohtlemise tunnused (eelkooliealised)

Rühm 3: 7–13-aastaste laste seksuaalse väärkohtlemise tunnused

Rühm 4: 14–18-aastaste laste seksuaalse väärkohtlemise tunnused

Seksuaalsel väärkohtlemisel on käitumuslikud, füüsilised ja emotsionaalsed tunnused. Grupitöö ettekanded ja arutelu.

Ohvrite/tunnistajate vajadused

Kuriteohvrite õiguste direktiiv

Artikkel 22 (Kuriteohvrite individuaalne hindamine eriliste kaitsevajaduste väljaselgitamiseks)

Artikkel 23 (Eriliste kaitsevajadustega kuriteohvrite õigus saada kriminaalmenetluse ajal kaitset)

Artikkel 24 (Lapsohvri õigus saada kriminaalmenetluse ajal kaitset)

Tagada tuleks seksuaalse väärkohtlemise lapsohvrite/tunnistajate viivitamatu ja pidev ohutus ja heaolu. Ohvriabiorganisatsioonidel on oluline roll laste ohutuse tagamisel ja nende õiguste austamisel. Ohvriabiorganisatsioone tuleks teavitada lapsohvrite/tunnistajate teekonnast ja tagada, et nende võrgustiku liikmed on traumateadlikud, traumatundlikud, traumadele reageerivad spetsialistid ning pakuvad traumateadlikku abi.

Nõuanded

Väärkohtlemist kogenud või vägivalda näinud lapsed võivad...

... nii käitumuslikult kui ka arenguliselt kannatada nii lühi- kui ka pikaajalise mõju all;

... olla ärevil, depressioonis ja agressiivsed ning neil võivad olla une- ja tähelepanuhäired;

... olla hirmul ja närvilised ning reageerida tugevalt igasugustele hirmsatele kogemustele;

... olla võimetud looma usalduslikku sidet vanema ja/või teiste täiskasvanutega.

Kui lapse kodu ei ole turvaline, tuleks pakkuda vahemajutust või ajutist eluaset. Lapsohver/tunnistaja tuleks paigutada pereliikme juurde, keda ta saab usaldada, või talle tuleb otsida kasupere. Lisaks tuleb kättesaadavateks teha abiteenused. Varjupaikadesse paigutamine on viimane abinõu.

Ohvreid/tunnistajaid tuleks uskuda, ära kuulata ja mõista.

Ohvriabiorganisatsioonide töötajad saavad aidata lapsel mõista oma õigusi ja valmistuda aktiivseks osalemiseks õigusemõistmise menetluses. Seksuaalse väärkohtlemise lapsohvrid/tunnistajad peaksid tundma oma õigusi ja menetlust. Ohvriabiorganisatsioonide töötajad peaksid tagama ohutuse ja teavitama last. Lapse kasutatavaid sõnu ja väljendeid tuleb aktsepteerida ja kasutada.

Ohvriabiteenistuste pakutav teave ja nõuanded peaksid lapsohvrile/tunnistajale olema selged ja arusaadavad. Sellist teavet ja nõuandeid tuleks esitada lihtsas ja arusaadavas keeles. Arusaadava keelega võetakse arvesse igas vanuses ja igasuguste võimetega inimesi ning see ei tähenda liigselt lihtsustatud selgituste kasutamist.

Samuti tuleks tagada, et lapsohvrile/tunnistajale selgitatakse, mis on uurimine ja kriminaalmenetlus, mida oodata ja kes on inimesed, kellega kokku puututakse. Sellega seoses peaks abiorganisatsiooni töötaja teabe andmisel arvestama ohvri keeleoskust, vanust, küpsust, vaimseid ja emotsionaalseid võimeid, kirjaoskuse taset ja erivajadusi.

Nõuanded

- Lapsed ei ole süüdi selles, mis nendega juhtus.
- Lastel on õigus valida tugiisik, keda nad usaldavad.
- Lastel on õigus saada ära kuulatud. Lastele tuleks anda kogu vajalik teave selle kohta, kuidas tõhusalt kasutada õigust anda selgitusi. Siiski tuleks neile selgitada, et nende õigus anda selgitusi ja nende seisukohtade arvesse võtmine ei pruugi tingimata kindlaks määrata lõplikku otsust.
- Lastel on õigus esitada küsimusi ja saada vastus või selgitusi küsimustele.
- Lapsed kasutavad õigeid sõnu ja väljendeid. Laste teadmisi ja kogemusi tuleks aktsepteerida ning valesid sõnu ei ole.
- Lastel on õigus teada anda, kui nad ei saa aru, mida küsiti või arutati. Lapsi tuleks julgustada alati teada andma, kui miski on/oli ebaselge.
- Lastel on õigus paluda pauside tegemist ja mitte kiirustada. Täiskasvanud peaksid leppima nende tempoga.
- Lastel on õigus mitte kohtuda neile kahju tekitanud isikuga ning seda ka kohtusaalis.
- **Laste privaatsust tuleks aktsepteerida ja lapsed peaksid teadma, et nad ei tohiks vastata selliste uudishimulike täiskasvanute küsimustele, kes ei ole professionaalsed teenuseosutajad. Ohvriabiorganisatsioonide töötajad saavad selgitada, keda usaldada, kes need inimesed on ja millised on nende rollid.**

Abiorganisatsioonide töötajad peaksid kaitsma lapsohvrite eraelu puutumatust, isikut ja mainet ning vältima sellise teabe avalikku levitamist, mis võib põhjustada nende isiku kindlakstegemist.

Ohvrite/tunnistajate erivajaduste individuaalne hindamine on aluseks konkreetsete kaitsemeetmete õigeaegsele ja nõuetekohasele koordineerimisele. Tagamaks, et lapsohvrid/tunnistajad saavad tegelikult vajalikku abi, peaksid pädevad asutused või ohvriabiorganisatsioonid suunama ohvrid asjakohaste abiteenistuste juurde. Seda tuleks teha eelkõige siis, kui ohvri vajadusi hinnatakse või tehakse kindlaks individuaalse hindamise käigus.

Lapsohvritele tagatakse eakohane arstiabi, emotsionaalne, psühhosotsiaalne, psühholoogiline ja hariduslik tugi ning mis tahes muu konkreetsele juhtumile kohandatud asjakohane tugi. Ohvriabiorganisatsioonidel võiks olla võimalik koordineerida ja jälgida, et tugi- ja professionaalsed teenused oleksid kättesaadavad ja neid saadaks.

Ohvriabiorganisatsioonid valmistavad lapsohvreid ja tunnistajaid ette õigusemõistmise menetluseks

Hoolekandesektor peab mõistma ja tegema koostööd õigussektoriga. Sotsiaalsektori spetsialistid saavad valmistada lapsohvrit/tunnistajat ette õigusemõistmise menetluseks ja teavitada õigussektorit juhtumi kulgemisest. Istanbuli konventsioon kohustab riike võtma kooskõlas riigisisese õigusega vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et tagada vajalike mehhanismide olemasolu, mis kindlustaksid tõhusa koostöö kõigi asjassepuutuvate riigiasutuste, sealhulgas kohtuvõimu, prokuröride, õiguskaitseorganite, kohalike ja piirkondlike asutuste ning valitsusväliste organisatsioonide ja muude asjaomaste organisatsioonide ja asutuste vahel konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivalda vormide ohvrite ja tunnistajate kaitsmisel ja toetamisel.

Seksuaalse väärkohtlemise korral toimub kriminaalmenetlus. Kriminaalmenetluse koodeksid võivad riigiti erineda, kuid kõikides liikmesriikides tuleks tagada ohvrite õigused kriminaalmenetluses, sealhulgas õigus kaitsesele ja hüvitisele. Ohvrite osalusõigusi tunnustatakse praegu kriminaalmenetluse olulise osana. Peamine kontaktpunkt peaks olema ka tunnistajatel, et teavitada neid juhtumi kulgemisest, pakkudes neile toetust või suunates neid asjaomaste tugiametite poole. Politsei suunab ohvri regulaarselt tugiteenuse juurde.

Igal juhul...

- ...peaksid lapsed tundma end mugavalt ja turvaliselt, et menetlustes tõhusalt osaleda;
- ...Euroopa kohtusüsteeme tuleb kohandada vastavalt laste erivajadustele;
- ...tuleb austata nende õigusi.

Õigusemõistmise menetluses osalevad politseinikud, prokurörid, kohtunikud/magistraadid, õiguskaitseasutuse ametnikud, juristid, lastepsühholoogid ja kohtuekspertiisi psühholoogid, ohvriabiteenistuste ja kohtumajade sotsiaaltöötajad jne. Nendelt inimestelt oodatakse professionaalset käitumist ning lapse austamist ja mõistmist. Lapsohvrid ja tunnistajad saavad öelda, et nad ei tunne end hästi või vajavad midagi kindlat. Õigusemõistmise menetluses osalevad inimesed peaksid tegema kõik oma võimuses, et aidata lapsohvreid ja tunnistajaid. Kui nad seda ei suuda, peaksid nad neile ütlema, miks nad aidata ei saa.

Kui inimesed küsitlevad õigusemõistmise menetluse käigus lapsi (küsites erinevaid küsimusi selle kohta, mis juhtus) ja nende juttu on raske mõista, siis tuleks lapsi julgustada selgitama. Lapsohvrile/tunnistajale tuleb selgitada küsitluse peatamise või lõpetamise võimalust alati, kui see on vajalik (näiteks kui ta on väsinud või ärritunud).

Küsitlemine, tunnistus, tõendid

Hoolekandesektor peaks mõistma küsitlemise tähtsust, sest seda kasutatakse kohtus tõendina. Küsitluse all mõistetakse struktureeritud vestlust, mis põhineb küsitletava kognitiivse arengu ja suhtlemisoskuse tasemel. Küsitlejad on erikoolitusega spetsialistid. Nad koguvad tõendeid ja panevad need kokku nii, et neid saab kasutada süüdistuse esitamise ajal. Ideaalis viiakse need küsitlused läbi lastekaitsekeskustes või lastemajades, mis pakuvad lastekaitse- ja õiguskaitse spetsialistide ühendavat lapsesõbralikku keskkonda.

Nii välditakse lapse mitmekordset küsitlemist ja tagatakse, et küsitlust läbiviiv(ad) isik(ud) on saanud väljaõppe menetlustoimingute valdkonnas.

Peamine eesmärk on vähendada lapse küsitlemise kordade arvu, mis aitab vähendada teise ohvrustamise esinemissagedust. Uuringud näitavad, et mida sagedamini inimest küsitatakse, seda vähem usaldusväärseks muutub tema tunnistus.³ **Kui küsitlemine toimub pärast seda, kui mitmed teised kõrvalseisjad ja spetsialistid (näiteks pereliige, õpetaja, lastekaitse spetsialist või psühholoog) on ohvrit/tunnistajat juba küsitlenud, siis ei ole see õiguslikust seisukohast tõenäoliselt tõendina kasutatav.**

Küsitlejale ja meditsiini- või kohtumeditsiini ekspertiisi arstil on laste seksuaalse väärkohtlemise juhtumite uurimisel tõde leidev roll. Teistel spetsialistidel ja tugiisikutel on aga erinevad rollid ja nad ei tohiks juhtumi üksikasjade kohta küsida. Asjatundmatu sekkumine toob lapsele kaasa täiendava trauma ning raskendab kurjategija vastutusele võtmist või muudab selle võimatuks.

Kahtluse korral tuleks teavitada politseid või muud spetsialiseeritud asutust ning nad suunavad juhtumi professionaalsetele meeskondadele. Nii ei kahjustata lapse mälu ja välditakse uuesti ohvrustamist, vähendades valest sekkumisest tulenevaid kahjulikke tagajärgi lapse vaimsele tervisele.

Projekti ENCLAVE järeldustest ilmneseid lüngad, mille puhul tegevuse hindamine on sageli keeruline, mistõttu ei ole täielikult kaitstud ohvrite õigused ja huvid. Analüüsitakse selliseid küsimusi nagu selle reguleerimine vanuse, kuriteo liigi või iga juhtumi puhul eraldi nõutava hinnangu alusel.

Peamine eesmärk on vähendada lapse või haavatava täiskasvanu küsitlemise kordade arvu. Uuringud näitavad, et mida sagedamini inimest küsitatakse, seda vähem usaldusväärseks muutub tema tunnistus. Ebausaldusväärne tunnistus tähendab, et kohtus esitatud tõendeid ei võeta tõsiselt ja süüdlast ei võeta vastutusele.

Tuleks rakendada vajalikke meetmeid tagamaks, et ohvritele osutatakse abi ja tuge enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja sobiva ajavahemiku jooksul pärast selle lõppemist, et nad saaksid oma õigusi rakendada.

Rühmatöö

Paluge koolitusel osalejatel moodustada rühmad ning arutada lapse seksuaalse vägivalla ohvri/tunnistaja toetamise häid ja halbu tavasid. Arutatakse edu soodustavaid tegureid ja ebaõnnestumise või halbade tulemuste põhjusi.

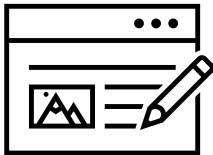
Rühmatöö, 10-15 min.

Üldine arutelu.

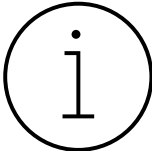
³ Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. (2006). Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions. *Faculty Publications, Department of Psychology, Paper 6*; Duron, F. J. & Cheung, M. (2016). Impact of Repeated Questioning on Interviewers: Learning From a Forensic Interview Training Project, *Journal of Child Sexual Abuse*, 25:4, pp. 347-362.

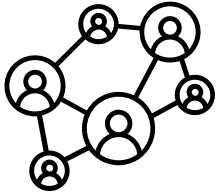
Hooliv ja professionaalne lähenemine kogu õigusemõistmise menetluse vältel

Kes on inimesed, kellega kohtume õigusemõistmise menetluses? Milline on nende roll? Sotsiaaltöötajad peavad olema valmis selgitama ohvritele/tunnistajatele õigusemõistmise menetlust.

	<p>Väärkohtlemisest (või väärkohtlemise kahtlusest) tuleks teatada.</p> <p>Sotsiaaltöötajad aitavad ohvrit ja ohvri lähedasi. Nad kuulavad, mida neile räägitakse.</p> <p>Vale tegutsemine: sotsiaaltöötajad võivad esitada küsimusi ohutuse eesmärgil, mitte selle kohta, „mis tegelikult juhtus“, sest nad tahavad oma andmetes kindlad olla.</p> <p>Õige tegutsemine: vägivallaohvrite ohutuse ja hoolitsuse tagamine.</p>
---	---

	<p>Kuriteoohvrite õiguste direktiivis nõutakse, et kasutataks vajalikke meetmeid, et tagada ohvritele abi ja toetuse osutamine enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja sobiva ajavahemiku jooksul pärast selle lõppemist.</p>
--	--

	<p>Lapsohvreid ja tunnistajaid tuleb toetada juurdepääsuga selgele ja täpsele teabele neile arusaadavas keeles.</p> <p>Üleriigilised ööpäevaringsed nõustamistelefonid peaksid olema tasuta kättesaadavad. Nõustamistelefonid on hädavajalikud, et pakkuda viivitamatult asjatundlikku nõu ja juhtida ohvrid ohutusse kohta.</p>
---	--

	<p>Sotsiaal- ja õigussektori erialased võrgustikud ning ametitevaheline koostöö võivad aidata muuta õigusemõistmise õiglaseks, toetada ohvri edasi liikumist ja süüdlast vastutusele võtta.</p> <p>Lapsohvrid/tunnistajad on hirmunud, segaduses ja traumeeritud.</p> <p>Ohvriabiorganisatsioonid peaksid töötama koos traumateadlike, traumatundlike, traumadele reageerivate spetsialistidega, kes pakuvad traumateadlikku abi.</p> <p>Perekonnasisese seksuaalse väärkohtlemise või plevägivalla korral peaksid varjupaigad, hooldekodud või kasupered olema juurdepääsetavad ning kättesaadavad kogu riigis.</p>
---	--

	<p>Lapsesõbralikus kriminaalmenetluses aktsepteeritakse laste õigusi ja välditakse teisest ohvristamist.</p> <p>Uus terviklik ELi lapse õiguste strateegia ja Euroopa lastegarantii on Euroopa Komisjoni esitatud olulised poliitilised algatused, mille eesmärk on kaitsta paremini kõiki lapsi, aidata neil oma õigusi teostada ja asetada nad ELi poliitikakujundamise keskmesse.⁴ Strateegias on kuus teemavaldkonda, millest üks on lapsesõbralik õigusemõistmine.⁵ Esitatakse ELi meetmed, et toetada kohtusüsteeme laste õiguste ja vajaduste kaitsmisel.</p>
---	--

	<p>Küsitleja peamine ülesanne on koguda teavet, mida saab kohtus kasutada. Politseiurija / küsitleja küsib, mis juhtus. Ta peab selgitama, mida ta teeb, miks ta lapsohvri/tunnistajaga rääkida soovib ja miks see vestlus tuleb audiovisuaalselt salvestada (vajaduse korral). Inimesed, kes kuritegu uurivad, peaks lapsega veetma ainult nii palju aega, mis on vajalik selleks, et teada saada, mis juhtus. Inimesed, kes küsitlevad lapsohvrit või tunnistajat, peaksid olema saanud eriväljaõppe, et nad esitaksid küsimusi õigesti ja lugupidavalt. Nad peaksid mõtlema sellele, mida laps vajab, ning kohtlema last õiglaselt ja lugupidavalt.</p>
---	--

	<p>Sageli on vajalik meditsiiniline läbivaatus. Kuriteoohvrite õiguste direktiivis nõutakse, et ohvritele oleks kättesaadavad piisaval hulgal vägistamise kriisikeskusi või seksuaalse vägivalda suunamiskeskusi, mis tagaksid meditsiinilise ja kohtumediitsiinilise läbivaatuse, traumaabi ja nõustamise.</p>
---	---

	<p>Toimub uurimine. Uurimise eesmärk on välja selgitada, kas laps on kannatada saanud või on selle ohus, vähendada ohtu ja suurendada lapse turvalisust ning teha kindlaks, kas on toimunud kuritegu ja kas on vaja teenuseid. Uurimist võivad läbi viia lastekaitsetöötajad ja/või õiguskaitseorganid ning sageli on nende hulgas erinevate valdkondade meeskond.</p> <p>Prokurörid otsustavad, kas alustada kriminaalmenetlust. Prokurör on isik, kes vastutab selliste tõendite esitamise eest, mille kohaselt on seadust rikutud ja süüdistatav on vastutav isik.</p>
---	---

⁴ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

⁵ ELi lapse õiguste strateegia teemavaldkond 4, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-friendly-justice_en

	<p>Kohtunik/magistraat tagab, et seadust austatakse, tõde selgitatakse välja ja kõik järgivad kohtus kehtivaid eeskirju.</p> <p>Kohtuniku/magistraadi ülesanne on kõik ära kuulata ja teha seejärel kohtuotsuseid. Nad võivad küsimusi esitada. Kohtunikel võivad olla assistendid ja vajadusel ka tõlgid. Turvalisuse huvides võib olla kohtuteenistujaid.</p> <p>Ohvri ja tunnistaja ümber on inimesi, kelle ülesanne on lapsohvrit/tunnistajat kohtus aidata. Sõltuvalt riiklikust raamistikust võivad neil olla erinevad nimed (tugiisik, advokaat, kaitsja, eestkostja, kohtu määratud erikaitsja, kannatanu kaitsja, vahendaja). Advokaat või kaitsja aitab inimestel rääkida, mis juhtus, samuti küsib kohtunikult, mida nad tahavad. Süüdistataval (kohtus kostjal) võib olla kaebealuse kaitsja.</p> <p>Lapsohvrile/tunnistajale tuleks piisavalt selgitada, mis kohtus toimub ja mida oodata. Neil peaks olema lubatud esitada küsimusi ja neile küsimustele tuleks vastata.</p> <p>Kohtumaja külastamine enne istungit on teretulnud. Selle võiksid korraldada ohvriabiorganisatsiooni töötajad.</p>
---	---

	<p>Abi ja toetust tuleks pakkuda asjakohaselt pärast kriminaalmenetluse lõppu.</p>
---	--

Mida võiks mõelda ja planeerida edaspidiseks tööks?

	<p>Mõne riigi kohtusüsteemis töötavad teraapiakoerad (ja muud loomad). Koera viibimine kohtus või ülekuulamisruumis aitab kaasa lapse turvatundele ja laps ei tunne end üksi.</p> <p>Nn kohtumaja koerad on levinud Ameerikas, Kanadas, Tšiilis, Austraalias ja Jaapanis.</p>
---	---

	<p>Vahendajad on kommunikatsioonispetsialistid, kes abistavad lapsi ja haavatavaid täiskasvanuid suhtlemisraskustes liirimaa ja Ühendkuningriigi kohtusüsteemis.</p> <p>Vahendajad aitavad kergendada tõendeid andvate lapsohvrite koormat ning edendada nende üldist hüvangut ja heaolu. Nad on kommunikatsioonispetsialistid, kes kasutavad oma kliinilisi oskusi ja teadmisi, et hinnata ja käsitleda vaimse tervise probleemide ning trauma ja ärevusega seotud kommunikatsiooniprobleeme.</p> <p>Vahendajad on erineva taustaga, sealhulgas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõne- ja keeletterapeutid;
---	--

	• psühholoogia- ja vaimse tervise spetsialistid; • õpetajad; • sotsiaaltöötajad. Rohkem teavet: https://www.intermediaries-for-justice.org

Nõuanded

Kõik, kes puutuvad kokku lapsohvri või tunnistajaga, peaksid arvestama lapse vajaduste, mõtete ja tunnetega. Nad peaksid rääkima lapsega kohas, kus nad tunnevad end mugavalt ja turvaliselt. Nad peaksid rääkima keeles, mida laps kasutab ja mõistab.

Perekonna toetamine

Vastavalt Istanbuli konventsioonile tuleks erilist tähelepanu pöörata vägivalda tunnistajateks olnud laste õigustele ja vajadustele. Istanbuli konventsiooni artikkel 26 viitab vägivalda tunnistajaks olnud laste/lapsohvrite kaitsele ja toele. Väärkoheldud laste, eriti seksuaalselt väärkoheldud laste puhul on vaja ka vanemate nõustamist, et aidata neil toime tulla. See on oluline lapse taastumiseks.

Direktiivi 2011/93/EL põhjenduse 31 järgi tuleks kaaluda abi ja nõuannete andmise laiendamist lapsohvrite vanematele või eestkostjatele – kui nad ei ole süüteoga seoses kahtlustatavate hulgas –, et aidata neil lapsohvrit kogu menetluse ajal toetada.

Ohvriabiorganisatsiooni töötajad peaksid olema valmis toetama peresid või pereliikmeid, keda laps usaldab. Pereliikmed peaksid teadma, et kõik seksuaalvägivalda juhtumid ei ole ühesugused ega põhjusta sama mõju. Lapse vanus, ründajaga suhtlemise tüüp, kasutatud vägivald ja pettus ning paljud teised tuntud muutujad mõjutavad laste psühholoogilist seisundit. Seetõttu on vajalik konsulteerida spetsialistidega, kes juhendavad ja ajastavad järgmised sammud, hinnates lapse vajadust saada (või mitte saada) psühholoogilist tuge. Ohvriabiorganisatsioon võib anda neile nõu, mida meeles pidada⁶:

Teie suhtumine, rahulikkus ja enesekindlus on samuti viis, kuidas last aidata. Me teame, et enesekontrolli pole lihtne säilitada. Seetõttu on siin mõned suunised, mis leevendavad süütunnet ja võivad aidata vähendada ärevust:

- Ma pean eeldama, et nad ei pruugi soovida minuga praegu rääkida ega teraapiat tahta.
- Ma ei hakka pidevalt küsima. Ma olen neile olemas, et nad saaksid mulle rääkida, mida ja millal nad tahavad. Olen olemas kui nad mind vajavad.
- Ma ei süüdistan ennast ja saan aru, et ründaja murdis ka minu usaldust.
- Püüan mõista, et minu mõtted ja tõlgendused seksuaalse vägivalda kohta ei ole lapse omad.
- Käsitlen teemat kannatlikult, muretsemata selle pärast, mida nad mulle öelda võivad, et laps saaks rahulikuks jääda.
- Arvan, et lapse elu tähendab palju enam kui seksuaalne vägivald, mille all ta on kannatanud.
- Ma ei kanna neile edasi hirme ega sunni neid nüüdsest pidevalt valvel olema.

⁶ Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *And now, how can I help you? Recommendations for family members. When there is a disclosure of sexual violence in children and adolescents.* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_familiars_EN.pdf

- Ma valmistun teadmiseks, et see asi võib uuesti esile kerkida noorukieas või muudes eluetappides.
- Ma austan seda, kuidas nad ründajast räägivad.
- Ma mõistan, et nende kõige ilmsemad sümptomid, kui üldse, on osa protsessist.
- Kui esineb masturbeerimist või sobimatut seksuaalkäitumist, siis ei pane ma neid end halvasti tundma, vaid suunan nende käitumise ümber ja ütlen neile, et teatud seksuaalaktid tuleb läbi viia eraviisiliselt ja mitte kunagi ei tohi nendeks sundida teisi lapsi.
- Kordan neile, et ma arvan, et nad on näidanud üles suurt jõudu ja julgust.
- Ma otsin vajadusel abi ja ümbritsen end toetavate inimestega.
- Tuletan neile meelde kõiki ilusaid asju elus ja kõike, mis neil veel ees seisab.

Pidage meeles

- Ärge kasutage sõnu, mida laps ei ole kasutanud enda väljendamiseks.
- Täna neid, et nad teid juhtunust rääkides usaldasid.
- Te ei peaks neid süüdistama ega seadma kahtluse all seda, mida nad teile räägivad.
- Küsige abi seksuaalse vägivalda spetsialistidelt.

Kahju ennetamine

Projekti ENCLAVE protokollis tuuakse välja, et spetsialistide ja ohvriabiorganisatsioonide töötajate koolitusega on probleeme. On vaja tugevdada ohvrite ja vägivalda tunnistajatega tegelevate spetsialistide koolitust, kes võiksid aidata ära hoida või avastada sellist vägivalda või hoida ära teisest ja korduvat ohvrustamist. Kõigil, kes osutavad seksuaalkuritegude ohvritele nõustamist, teraapiat ja sellega seotud teenuseid, peaks olema asjakohane koolitus.

Oluline on teadlikkuse edendamine teadlikkuse tõstmise kampaaniatega ja hariduse kaudu kõikidel tasanditel. Riigid peaksid koos kodanikuühiskonnaga edendama ja läbi viima teadlikkuse tõstmise kampaaniaid ning levitama teavet. Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist rõhutatakse ka Istanbuli konventsioonis. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 25 nõutakse ohvriabi ja lepitava õigusemõistmise teenuseid osutavate spetsialistide ja ohvriabiorganisatsioonide koolitamist. Piisav koolitus peaks olema tasemel, mis on kooskõlas nende ja ohvrite vaheliste kokkupuudetega, ning järgima ametialaseid nõudeid, tagamaks, et neid teenuseid osutatakse erapooletult, austavalt ja professionaalselt.

Haridus peaks tagama, et õigus isikupuutumusele on kooli õppekavades hõlmatud kõigil tasanditel.

Viited

Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *And now, how can I help you? Recommendations for family members. When there is a disclosure of sexual violence in children and adolescents.* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_familiars_EN.pdf

Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *What about you? Do you know how to ask me? Intervention in childhood and adolescence against sexual violence. Recommendations for professionals.* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_professionals_EN.pdf

CoE Guidelines (2010). The Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045f5a9>

Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. (2006). Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions. *Aggression and violent behavior*, 11(3), 195-207. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=psychfacpub>

Department of Justice and Equality (2020). *Supporting a Victim's Journey: A plan to help victims and vulnerable witnesses in sexual violence cases.* Government of Ireland.

Duron, J. F., & Cheung, M. (2016). Impact of Repeated Questioning on Interviewers: Learning From a Forensic Interview Training Project. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(4), 347-362.

EIGE. Thesaurus. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>.

FRA (2021). *Crime, Safety and Victims' Rights: Fundamental Rights Survey.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

Greijer, S. & Doek, J. (2016). *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse.* ILO, ECPAT International. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/instructionalmaterial/wcms_490167.pdf

Hardy, R. (2018, 19. detsember). *Child sexual abuse: key advice for social workers working in this area*, Children. <https://www.communitycare.co.uk/2018/12/19/child-sexual-abuse-key-advice-social-workers-working-area/>

Lovett, J., Coy, M., & Kelly, L. (2018). *Deflection, denial and disbelief: social and political discourses about child sexual abuse and their influence on institutional responses.* London Metropolitan University. <https://www.iicsa.org.uk/document/social-and-political-discourses-about-child-sexual-abuse-and-their-influence-institutional>

O'Malley, T. (2020). Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences. *Dublin: Department of Justice and Equality (Ireland)*. <https://www.gov.ie/en/publication/0964e-review-of-protections-for-vulnerable-witnesses-in-the-investigation-and-prosecution-of-sexual-offences-omalley/>

Pemberton, A. (2019). Time for a rethink: Victims and restorative justice. *International Journal of Restorative Justice*, 2(1), pp. 11-33. https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/IJRI/2019/1/IJRI_2589-0891_2019_002_001_002

Parkinson, D. (2022). *Supporting parents and carers: A guide for those working with families affected by child sexual abuse*. Centre of Expertise on Child Sexual Abuse (CSA Centre). <https://www.csacentre.org.uk/knowledge-in-practice/practice-improvement/supporting-parents-and-carers-guide/>

UNFPA. (2012). Managing Gender-Based Violence Programmes in Emergencies. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20E-Learning%20Companion%20Guide%20ENGLISH.pdf>

UNICEF (2013). The Role of Social Work in Juvenile Justice. <https://www.socialserviceworkforce.org/system/files/resource/files/The%20Role%20of%20Social%20Work%20in%20Juvenile%20Justice.pdf>

United Nations (2009). Handbook for Professionals and Policymakers on Justice in matters involving child victims and witnesses of crime. <https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook%20for%20Professionals%20and%20Policymakers%20on%20Justice%20in%20Matters%20involving%20Child%20Victims%20and%20Witnesses%20of%20Crime.pdf>

Õigus ja poliitika

Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele ELi kuriteoohvrite õiguste strateegia kohta (2020-2025), COM/2020/258 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258&from=ET>

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, 2011. <https://rm.coe.int/168008482e>

Direktiiv 2011/92/EL, 13. detsember 2011, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0093&qid=1652618219456>

Direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

ELi lapse õiguste strateegia ja Euroopa lastegarantii, 2021-24.

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_et

ELi lapse õiguste strateegia teemavaldkond 4. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-friendly-justice_en

ÜRO lapse õiguste konventsioon, 20. november 1989.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System, 21. juuli 1997.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-action-children-criminal-justice-system>

Projekti ENCLAVE väljundid

Soletto, H., Jullien, J., and Escudero, I. (2022). WP2. Benchmark Protocol.

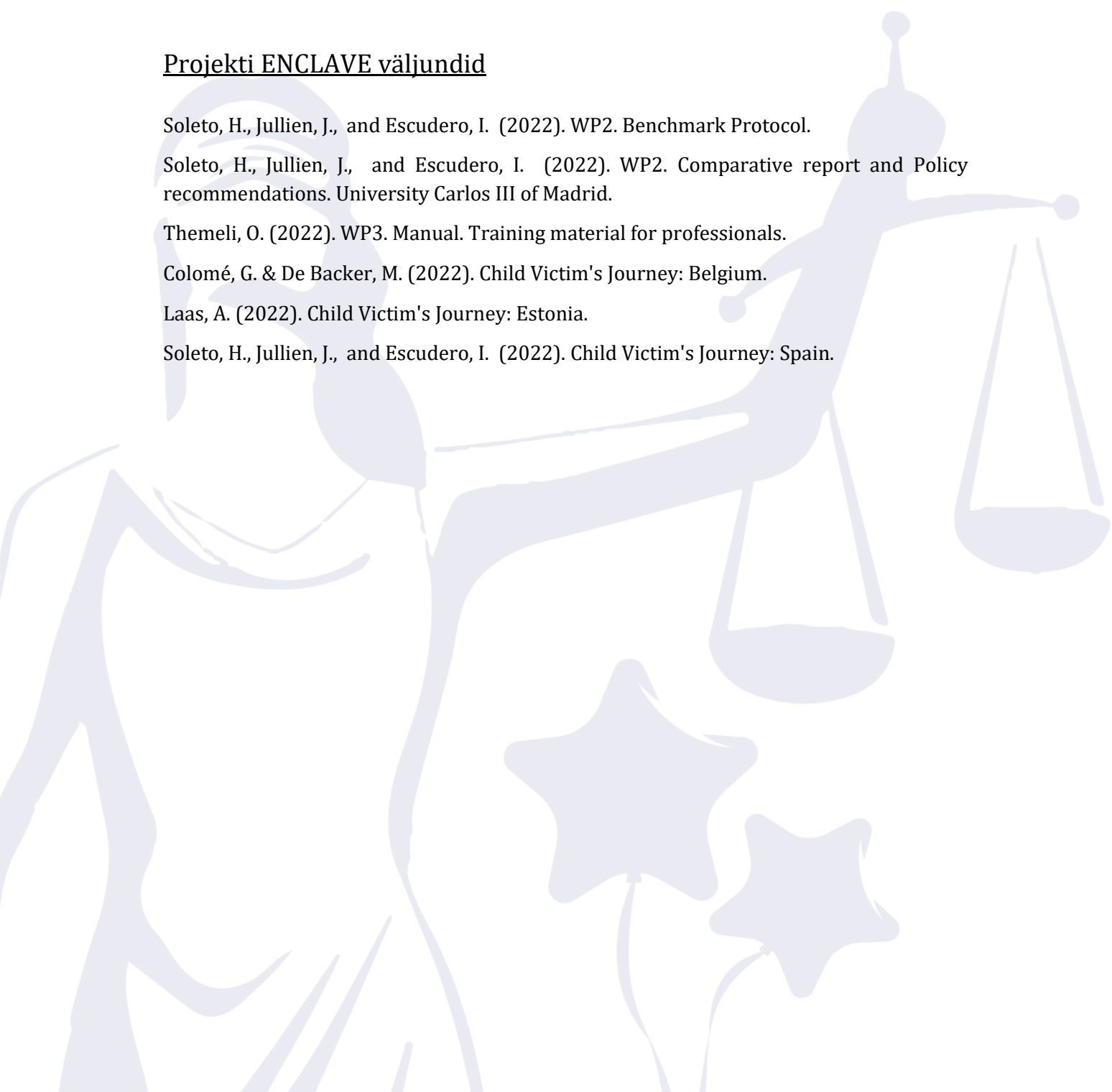
Soletto, H., Jullien, J., and Escudero, I. (2022). WP2. Comparative report and Policy recommendations. University Carlos III of Madrid.

Themeli, O. (2022). WP3. Manual. Training material for professionals.

Colomé, G. & De Backer, M. (2022). Child Victim's Journey: Belgium.

Laas, A. (2022). Child Victim's Journey: Estonia.

Soletto, H., Jullien, J., and Escudero, I. (2022). Child Victim's Journey: Spain.

Lisainfo projekti ENCLAVE riikidest

Belgia (Flandria)

Teave ja nõustamine:

- *Child Abuse Trust Centre* (VK's) - <https://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be/>
- Hoolekandekeskused pärast seksuaalset väärkohtlemist (laste seksuaalse väärkohtlemise korral teavitavad keskused kohe riigiprokuröri) - <https://www.seksueelgeweld.be/zorgcentra-na-seksueel-geweld-wat-voor-wie-waar>
- *Slachtofferhulp CAW* (Victim Support Department from the General Welfare Center) - <https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/begeleiding/schokkende-gebeurtenis/slachtofferhulp/?regio>
- Nõustamistelefonid ja veebivestlused alaealiste ohvritele (*Nupraatikerover*, 1712, AWEL) → ei too kaasa politseiraportit; anonüümne, tasuta, ainult toe ja teabe jaoks.
  - <https://www.nupraatikerover.be/>
  - <https://1712.be>
  - <https://www.awel.be/>
- CLB (õpilaste nõustamiskeskused) - <https://www.vrijclb.be/>
- Kuritegudele suunatud ohvriabiorganisatsioon (nt *Payoke* on ohvriabiorganisatsioon, mis on spetsialiseerunud inimkaubanduse ja romantilise suhte loomise meetodit kasutavate inimeste (*loverboy*) ohvrite toetamisele) - <https://www.payoke.be/>
- Muud hoolekandeteenuse osutajad (nt tervishoiutöötajad, terapeutid jne)

Eesti

Teave ja nõustamine:

- Nõuandetelefon 116111
- Vestlusvõimalus alaealiste ohvritele veebilehel www.lasteabi.ee
- Politsei 112
- Lastemajad
- Seksuaalvägivalda kriisiabikeskused (4 keskust Eestis)
- Nõuanded veebilehel www.palunabi.ee

Kreeka

Teave ja nõustamine:

- 24-tunnine SOS-liin: 15900
Kontakteeruda saab ka emaili teel: sos15900@isotita.gr
- Soolise võrdõiguslikkuse sekretariaat (*Gender Secretariat for Gender Equality, G.S.G.E*): www.womensos.gr
  - Nõustamiskeskused üle riigi
  - Varjupaiga teenused üle riigi
- Väärkoheldud laste keskus ööpäevaringse sos-abitelefoni: 10454, www.eliza.org.gr
- Riiklik veebleht kogu vajaliku teabe ja abitelefoni: www.metoogreece.gr

Itaalia

Teave ja nõustamine:

- Abiliinid:
  - Emergenza Infanzia – Itaalia valitsuse ametlik abitelefoni: 114
  - *Telefono Azzurro*: 1.96.96
  - *Telefono Rosa*: 1522
  - Lastehaigla “Bambin Gesù” (psühholoogiline ja neuropsühhiaatriline tugi): 06.68.59.22.65
- Politsei: 113
- Karabinjeerijõud: 112
- Ohvriabi keskused
- Sotsiaalteenused
- Riigiprokuratuurid

Hispaania

Teave ja nõustamine:

- Nõuandetelefon 116111
- Politsei: 112, 062 (EMUME:
<https://www.guardiacivil.es/es/servicios/violenciadegeneroyabusosamenores/index.html>)
- Ohvriabiorganisatsioonid
- Prokuratuuri
- Sotsiaalteenused
- *Fundación ANAR*: 900 20 20 10 või vestlusvõimalus alaealistele ohvritele veebilehel
<https://chat.anar.org/>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

WSIC

*There is a way
out of violence!*

KU LEUVEN

This project is co-funded by the Justice Programme of the European Union

